

ОПТОВА ТОРГІВЛЯ ЯК СКЛАДОВА АГРАРНОГО ТЕХНІЧНОГО СЕРВІСУ

Грицаєнко І.М.

Грицаєнко Г.І., к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна

Постановка проблеми. Сільське господарство є пріоритетною сферою діяльності, у якій подолання кризи, подальший розвиток ринкових відносин, забезпечення продовольчої безпеки країни неможливі без відповідного розвитку матеріально-технічної бази та ефективних інвестицій у технічне оснащення [8; 9, с. 193; 11]. Вважаємо, що позитивний розвиток аграрного виробництва напряду залежить від інвестиційної привабливості країни в цілому [10], а також від стану технічного потенціалу АПК, що в свою чергу потребує відповідного стану ринку сільськогосподарської техніки [3]. Одним з головних елементів ринку сільськогосподарської техніки є технічний сервіс [4], провідною функцією якого є забезпечення споживачів техніки (аграріїв) технічними засобами. В цьому сенсі особливої актуальності набувають дослідження оптової торгівлі як складової аграрного технічного сервісу.

Основні матеріали дослідження. Проблеми оптової торгівлі сільськогосподарською технікою та устаткуванням знаходяться у центрі уваги науковців всього світу, в тому числі таких дослідників, як Бак А. і Хусті І. [1], Девіс Г.В., Балей Д. та Худоба Л.М. [2], Рейтер Г. [5], Ріхенген М. [6], Стаус А. і Бекер Т. [7] та багатьох інших.

Так, Бак А., Хусті І. в ході дослідження роблять висновки, що через відсутність інноваційного розвитку угорське сільськогосподарське машинобудування втратило свої колишні ролі на власному ринку, що характерно також для інших колишніх соціалістичних країн [1]. Девіс Г.В., Балей Д. та Худоба Л.М. на досвіді крупного американського виробника сільськогосподарської техніки в Китаї Deere & Co демонструють швидкі зміни, а також особливості китайського ринку, які необхідно враховувати будь-якому бізнесу, який хоче вийти на нього [2]. Рейтер Г. на основі аналізу місця сільськогосподарського машинобудування в збільшенні ефективності як машин в цілому, так і окремих технологічних процесів, надійшов висновків, що впровадження електроніки підвищує ступінь автоматизації і стає ключовою технологією для сільськогосподарської техніки [5]. Ріхенген М. визначає, що східноєвропейський сільськогосподарський регіон більш ніж в 6 разів більше, ніж Західна Європа (800 млн. га) і теоретично створює величезний ринок для

сільськогосподарської техніки, тобто існує великий потенціал для імпорту, хоча рівень ризику там залишається значно вищим, ніж в країнах Центральної Європи [6]. Стаус А., Бекер Т дослідили питання задоволеності дилерів своїми постачальниками в секторі сільськогосподарської техніки [7],

Вважаємо, що сьогодні більшість підприємств оптової торгівлі розуміють необхідність інновацій в організацію своєї діяльності, освоєння нових цільових ринків, досягненні конкурентних переваг тощо. Показники динаміки та місця оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в оптовому товарообороті України наведені на рис. 1.

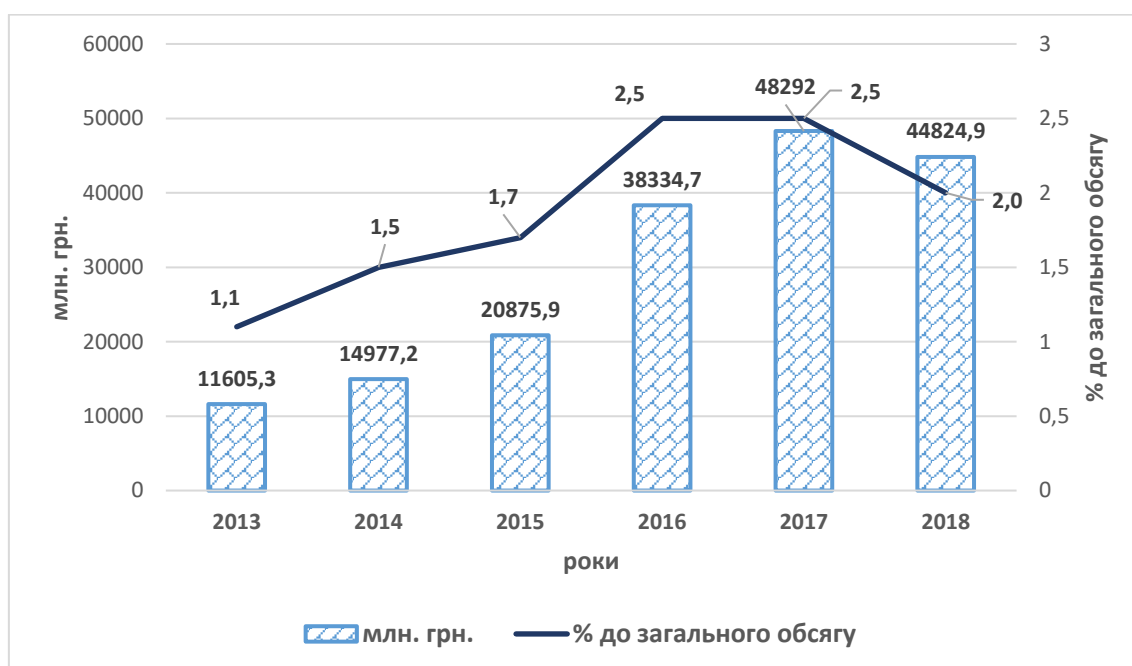

Рис. 1. - Динаміка оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

За період 2013-2018 рр. обсяг оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні збільшився в 3,9 рази (або на 33,2 млрд. грн.) і становив 44,8 млрд. грн. Його питома вага в загальноукраїнському обсязі оптової торгівлі коливалась від найнижчої величини 1,1% у 2013 р. до найвищої величини у 2,5% в 2016 та 2017 рр. В 2018 р. цей показник становив 2,0%.

Був проведений трендовий аналіз оптового товарообігу, відповідно до якого ліній тренду описується лінійним рівнянням:

$$y = 8100x + 1468,2; R = 0,9505; D = 0,9034$$

За 2013-2018 рр. розмір оптового товарообігу сільськогосподарськими машинами та устаткуванням щорічно

збільшувався в середньому на 8,1 млрд. грн. з майже функціональною залежністю (коефіцієнт кореляції 0,9505). Незважаючи на позитивну динаміку оптової торгівлі сільськогосподарськими машинами та устаткуванням, за той же період 2013-2018 рр. наявність техніки в сільськогосподарських підприємствах явно недостатня (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка наявності тракторів та зернозбиральних комбайнів в сільськогосподарській підприємствах України

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 у % до 2013
Трактори, тис. шт.	138	134,2	130,8	127,9	132,7	129,3	93,7
у розрахунку на 10000 га ріллі, шт.	42	41	40	39	41	40	95,2
Площа ріллі на 1 трактор, га	236	242	249	254	245	252	106,8
Зернозбиральні комбайни, тис. шт.	32	30,1	27,2	26,7	27,4	26,8	83,8
у розрахунку на 10000 га посівної площі зернових культур, шт.	36	36	39	35	38	38	105,6
Площа посіву зернових культур на 1 зернозбиральний комбайн, га	338	376	372	398	369	377	111,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Як свідчить аналіз даних табл. 1, в 2018 р. порівняно з 2013 р. кількість тракторів скоротилася на 6,3% і становила 129,3 тис. одиниць, що складає 40 одиниць в розрахунку на 10 тис. га ріллі. При цьому площа ріллі в розрахунку на 1 трактор збільшилась на 6,8% і становила в 2018 р. 252 га. Для порівняння: в США цей показник дорівнює 28 га, у Франції – відповідно 14 га.

Кількість зернозбиральних комбайнів в сільськогосподарських підприємствах України з 32 тис. одиниць в 2013 р. скоротилася до 26,8 тис. одиниць в 2018 р., або на 16,2%. В розрахунку на 10 тис. га посівної площі зернових культур (без кукурудзи) в 2018 р. було 38 зернозбиральних комбайнів. Площа посіву зернових культур (без кукурудзи) в розрахунку на 1 зернозбиральний комбайн за 2013-2018 рр. збільшилась на 11,5% і становила 377 га. Для порівняння: в США, Франції та Німеччині навантаження на комбайн дорівнює 55 га.

В табл. 2 наведені дані про купівлю сільськогосподарськими підприємствами нової сільськогосподарської техніки.

Як свідчить аналіз даних табл. 2, в 2018 р. порівняно з 2013 р. сільськогосподарськими підприємствами було куплено на 11,4% більше тракторів (3105 шт.), зернозбиральних комбайнів відповідно на 9,9% (576 шт.). При цьому можна відмітити значний ріст цін на

сільськогосподарську техніку: в 3,7 рази на трактори (до 2,01 млн. грн. за 1 шт.), в 3,3 рази на зернозбиральні комбайни (до 5,1 млн. грн. за 1 шт.).

Таблиця 2

Динаміка купівлі сільськогосподарськими підприємствами нових тракторів та зернозбиральних комбайнів

Роки	Трактори			Зернозбиральні комбайни		
	шт.	грн. за 1 шт.	всього, млн. грн.	шт.	грн. за 1 шт.	всього, млн. грн.
2013	2788	542565,6	1512,7	524	1538600,4	806,2
2014	1822	716533,4	1305,5	336	2004757,3	673,6
2015	2095	1254125,2	2627,4	479	3285475	1573,7
2016	3777	1497137,7	5654,7	902	3972839,8	3583,5
2017	3688	2013186,8	7424,6	1026	4444122,4	4559,7
2018	3105	2007700	6233,9	576	5074100	2922,7
2018 у % до 2013	111,4	370,0	412,1	109,9	329,8	362,5

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Витрати на купівлю тракторів за 2013-2018 рр. зросли в 4,1 рази і становили в 2018 р. у цілому за сільськогосподарськими підприємствами 6233,9 млн. грн., на зернозбиральні комбайни, відповідно, в 3,6 рази – до 2922,7 млн. грн. Безумовно, купівля техніки вітчизняного машинобудування обходилася б дешевше, але її виробництво має негативну тенденцію (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка вітчизняного виробництва окремих видів продукції машинобудування для сільського господарства

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 у % до 2013
Трактори з потужністю двигуна більше 59 кВт, тис. шт.	2,9	2,7	2,8	3,3	3,3	2,4	82,8
Плуги, тис. шт.	6,2	4,4	3,7	3,6	2,9	3,0	48,4
Розпушувачі та культиватори, тис. шт.	4,4	3,7	3,4	3,8	4,0	2,9	65,9
Борони дискові, тис. шт.	2,0	2,0	2,3	2,8	3,3	2,2	110,0
Борони (крім дискових), тис. шт.	7,8	7,9	5,8	8,7	7,3	10,4	133,3
Сівалки, саджалки та машини розсадосадильні, тис. шт.	5,6	4,4	4,2	4,8	5,1	3,8	67,9
Комбайни зернозбиральні, шт.	68	...	100	154	70	47	69,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

За 2013-2018 рр. кількість зроблених в Україні тракторів скоротилася на 7,2% і становила в 2018 р. 2,4 тис. шт.; плугів – відповідно на 51,6% до 3 тис. шт.; розпушувачів та культиваторів – відповідно на 34,1%, до 2,9 тис. шт.; сівалок, саджалок та розсадосадильних машин – на 32,1%, до 3,8 тис. шт., комбайнів зернозбиральних – на 30,9%, до 47 шт. в 2018 р. Лише кількість борін, вироблених в Україні, збільшилася: дискових – на 10%, до 2,2 тис. шт. в 2018 р., усіх інших – відповідно на 33,3%, до 10,4 тис. шт. в 2018 р.

Вважаємо, що ринок сільськогосподарської техніки, зробленої в Україні, втрачає власні позиції внаслідок багатьох факторів, в тому числі надійності та продуктивності, а також організації сервісного обслуговування. В той же час динаміка імпорту тракторів та зернозбиральних комбайнів в Україну має різновекторні тенденції (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка імпорту сільськогосподарської техніки в Україну

Роки	Трактори		Зернозбиральні комбайни	
	тис. шт.	загальна вартість, млн. дол. США	шт.	загальна вартість, млн. дол. США
2013	158,1	562,8	1571	183,7
2014	108,8	273,7	935	95,5
2015	39,7	229,3	1285	106,6
2016	58,9	517,7	3139	271,5
2017	86,4	693,2	3229	309,7
2018	92,9	639,7	2197	193,6
2018 у % до 2013	58,8	113,7	139,8	105,4

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

Як свідчить аналіз, в 2018 р. порівняно з 2013 р. кількість імпортованих тракторів зменшилась на 41,2% і становила в 2018 р. 92,9 тис. одиниць. При цьому їхня загальна вартість навпаки, збільшилася на 13,7% і становила 639,7 млн. дол. США. Кількість зернозбиральних комбайнів, що були імпортовані, навпаки, з 1571 шт. в 2013 р. зросла до 2197 шт. в 2018 р., або на 39,8%. При цьому їхня загальна вартість зросла лише на 5,4% і становила 193,6 млн. дол. США.

Результати та висновки. Вважаємо, що оптова торгівля сільськогосподарськими машинами та устаткуванням в Україні має значний невикористаний потенціал, для використання якого необхідні стабільність в економічному та політичному житті впродовж тривалого часу, прогнозованість ринку, гарантованість умов збуту техніки, надійність банківської системи, розвиток дилерських мереж, максимальне дотримання стандартів та сервісного обслуговування.

Список літератури

1. Bak A., Husti I. The Econometric Analysis of the Innovation Activities of the Hungarian Agricultural Machinery Producers. *Aktualni Zadaci Mehanizacije Poljoprivrede*. 2012. Vol. 40. Pp. 43–54.
2. Davis G.W., Bailey D. and Chudoba K.M. Defining and Meeting the Demand for Agricultural Machinery in China: A Case Study of John Deere. *International Food and Agribusiness Management Review*. 2010. Vol. 13, Is. 3. Pp. 97–120.
3. Didur V., Gritsaienko H. and Gritsaienko I. Investment of agricultural machinery in agricultural production of Ukraine. *Mechanization in agriculture & conserving of the resources*. 2017. Vol. 1. Pp. 11-14.
4. Hrytsaienko H., Hrytsaienko I., Bondar A. and Zhuravel D. Mechanism of Investment of Technical Service in Agricultural Households. *Modern Development Paths of Agricultural Production*. 2019. Pp. 29-40. URL : https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-14918-5_4. (дата звернення: 22.03.2020).
5. Reiter H. Trends of Market and Technology for Agricultural Machinery from the View of a Vehicle Manufacturer. *Getriebe In Fahrzeugen 2010*. 2010. Vol. 2081. Pp. 261–270.
6. Richenhagen M. The market for agricultural machinery in Central and Eastern Europe. Conference: *Agricultural Engineering*. 2001. Vol. 1636. Pp. 7–11.
7. Staus A., Becker T. Satisfaction of German agricultural machinery dealers with manufacturers – an empirical investigation. *Berichte Uber Landwirtschaft*. 2010. Vol. 88, Is. 3. Pp. 445–455.
8. Грицаєнко Г., Грицаєнко І. Технічне забезпечення як головний пріоритет в інвестуванні аграрного підприємництва. *Актуальні проблеми розвитку малого та середнього підприємництва* : матеріали регіон. наук.-практ. конф., м. Мелітополь, 12 груд. 2017 р. Мелітополь: ТДАТУ, 2017. С. 39-42.
9. Грицаєнко Г., Грицаєнко І. Технічне оснащення як пріоритетний напрям інвестування аграрного виробництва. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 9. URL : <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-9> (дата звернення: 22.03.2020).
10. Грицаєнко Г., Грицаєнко М. Інвестиційна привабливість України. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2017. Vol. 3. No. 1. Pp. 80-93. URL: <https://are-journal.com>. (дата звернення: 22.03.2020).
11. Дідур В.А., Грицаєнко Г.І., Грицаєнко І.М. Метод аналізу ієрархій у визначенні пріоритетних напрямів інтенсифікації землеробства. *Науковий вісник ТДАТУ*. 2016. Вип. 6, Т. 1. С. 22-34.